

Такризи

**роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Раҳмонзода Фаромуз дар мавзуй
«Радикализи сиёсӣ ва хусусиятҳои он дар шароити ба даст овардани
истиқлолияти давлатӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон) барои
дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯйи ихтисоси 5.6.2.**

Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ

Кори диссертатсионии Раҳмонзода Фаромуз ба таҳқиқи яке аз масъалаҳои мубрами ҳаёти сиёсии ҷомеа бахшида шудааст. Дар ҳар давраи замон радикализи сиёсӣ ҳамчун мафкураи ғоявӣ ба сифати яроқи идеологии нерӯҳои сиёсӣ ва ҳамчун омили таъсиррасон ба равандҳои сиёсии ҷомеа истифода гардидааст. Дар шароити имрӯза, бахусус дар раванди тавсеаи василаҳои иттилоотӣ иртиботӣ ва шиддат ёфтани муносибатҳои байналмилалӣ ҳизбу ҳаракатҳои радикалӣ на танҳо фаъолтар гардидаанд, балки аз ҷониби баъзе давлатҳо дастгирию пуштибонӣ ёфта, барои амалӣ сохтани мақсадҳои стратегӣ онҳо истифода бурда мешавад. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз аз солҳои аввали ба даст овардани истиқлолияти давлатӣ таъсири манфии радикализи сиёсӣ эҳсос мегардид. Он замон зухуроти радикализи сиёсиро бештар дар фаъолияти таҳрибии ҳизбу ҳаракатҳои исломӣ, ё пайравону иттифокчиёни онҳо мушоҳида намудан мумкин буд. Онҳо ният доштанд, ки бо роҳи зӯрварӣ ва ғайриқонунӣ ҳокимияти давлатиро ғасб намуда, сохти конститутсионии давлатро бо назардошти идеологияи динии худ тағйир диҳанд. Айни замон низ чунин таҳдиду хатар ба амнияти миллӣ ва суботи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон эҳсос мегардад. Дар фазои минтақаи Осиёи Марказӣ айни замон даҳҳо созмони террористӣ экстремистӣ пинҳонӣ фаъолият менамоянд, ки ҳамаи онҳо хусусияти радикалӣ доранд. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қарори Додгоҳи Олии кишвар феҳристи чунин созмонҳо таҳия гардида, фаъолияти онҳо дар ҳудудҳои мамлакат манъ карда шудааст.

Дар натиҷаи ҷангҳои иттилоотӣ солҳои охир як зумра шахрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон зерӣ таъсири ғояҳои радикалӣ ба сафи ҳизбу ҳаракатҳои экстремистӣ террористӣ пайвастанд. Қисме аз онҳо аллакай дар сафи ҷангиёни ташкилотҳои террористӣ қарор гирифтанд, ё дар кишварҳои хориҷӣ амали террористӣ анҷом доданд. Қисме аз онҳо дар дохили мамлакат руҳияи радикалии ҷомеаро меҳоханд бештар намоянд. Дар шароити ба амал омадани барҳӯрди тамаддунҳо тавсеа ёфтани сиёсикунонии дин хавфу хатари радикализи сиёсиро бештар намуда истодааст. Айни замон радикалистони исломӣ дар кишварҳои Осиёи Марказӣ, бахусус дар Ҷумҳурии Тоҷикистон кӯшиш намуда истодаанд, ки сохти ҷамъиятӣ ва муносибатҳои ҷамъиятии асримиёнагиро барқарор кунанд. Аллакай, дар Ҷумҳурии Исломии Афғонистон, ки бо Тоҷикистон сарҳади хеле тӯлонӣ дорад, моҳи сентябри соли 2021 радикалистони исломӣ ҳаракати Толибон ба сари қудрат омада, на танҳо аксари ҳудудҳои ин кишварро зерӣ назорати худ қарор додаанд, балки сохти сиёсии асримиёнагиро дар шакли аморати исломӣ ба роҳ мондаанд.

Паҳн намудани чунин мафкура дар байни қишрҳои гуногуни ҷомеа, анҷом додани ҳуҷумҳои идеологӣ мафкуравӣ ва таблиғи ғояҳои радикалӣ ба суботи сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон мустақиман таҳдид менамоянд.

Ин ва дигар масъалаҳои марбут ба таҳдиду хатари радикализми сиёсӣ мубрамии мавзӯи мазкурро дар шароити имрӯза хеле зиёд менамоянд. Дар шароити кишварҳои хориҷӣ ҳарчанд ин мавзӯ дар сатҳҳои гуногун таҳқиқ гардида бошад ҳам, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳанӯз ҳам ба таври лозима омӯхта нашудааст. Таҳқиқоти анҷомдодаи Раҳмонзода Фаромуз дар илмҳои сиёсии ватанӣ иқдоми муҳим ва саривақтӣ ба шумор рафта, дар баробари арзиши илмӣ назариявӣ, инчунин аҳамияти зиёди амалӣ дорад. Муайян намудани табиати радикализми сиёсӣ дар шароити муосир, таҳлилу таҳқиқи омилҳои бавучудоварандаи он ва нишон додани хавфу хатари ин падидаи номатлуб дар марҳилаи навини давлатдорӣ миллии Тоҷикистон мақсади таҳқиқоти муаллифро ташкил додааст. Вобаста ба ин муаллиф дар назди худ вазифаҳои мушаххасро гузоштааст ва аз уҳдаи ҳалли онҳо ба пуррагӣ баромадааст. Объект ва предмети таҳқиқот ба таври дуруст интихоб гардидаанд. Яке аз муваффақиятҳои муаллиф зимни гузаронидани пажӯҳиши илмӣ аз ин ҷо сарчашма мегирад.

Муаллиф дар раванди таҳқиқи мавзӯ доираи васеи адабиёти илмиро истифода бурдааст. Истифодаи адабиёти илмӣ назариявӣ ба ӯ имкон додаанд, ки на танҳо сатҳи омӯзиши ин масъаларо нишон диҳад, балки моҳият ва хусусиятҳои бевоситаи радикализми сиёсиро тавсиф намояд. Дар заминаи таҳлилу баррасии адабиёти илмӣ муаллиф тавонистааст, ки алоқамандии радикализми сиёсӣ, экстремизм ва терроризмро нишон диҳад. Инчунин зимни таъкиди дурустии ҳулосаҳои худ доғалаб сарчашмаҳои иттилоотӣ ва маълумотҳои эмпириро низ фаровон истифода бурдааст. Муаллиф дар таҳқиқоти худ барои асоснок намудани таҳдиду хатари радикализми сиёсӣ воқеаву ҳодисаҳои гуногунро таҳлил намуда, суҳанронҳои Сарвари давлат, қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, стратегияҳои давлатӣ, иттилооти расмӣ расонаҳои хабариро дар мавридҳои зарурӣ истифода бурдааст. Методҳои истифодана무даи муаллиф низ бо ихтисоси илмӣ диссертатсия мувофиқат менамояд.

Дар рисолаи мазкур дар доираи илмҳои сиёсии ватанӣ таҳдиду хатари радикализми сиёсӣ ба амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқ гардидааст. Муаллиф дар заминаи таҳлилу баррасии сарчашмаҳои илмӣ ҷанбаҳои назариявӣ методологии омӯзиши радикализми сиёсиро асоснок намуда, моҳият ва хусусиятҳои муҳимми онро муайян кардааст; марҳилаҳои гуногуни ташаккулёбии радикализми сиёсӣ таҳқиқ гардида, навҳо ва шаклҳои зоҳиршавии ин падида, инчунин нишонаҳои фарқкунандаи онҳо нишон дода шудаанд; дар заминаи таҳлилу баррасии равандҳои сиёсии минтақавӣ ҷаҳонӣ нақш ва мавқеи радикализм дар татбиқи муборизаҳои сиёсӣ муайян карда шудааст; сабабҳои пайдоиши радикализми сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳқиқ гардида, омилҳои бавучудоварандаи он дар марҳилаи навини давлатдорӣ миллии нишон дода шудаанд; фаъолияти

тахрибии ҳизбу ҳаракатҳои террористии экстремистӣ таҳлилу таҳқиқ гардида, хавфу хатари радикализи сиёсӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда шудааст.

Натиҷаҳои таҳқиқоти Раҳмонзода Фаромуз аҳамияти зиёди назариявӣ амалӣ доранд. Таҳқиқоти анҷомдодаи муаллиф, пеш аз ҳама, дар омӯзиши минбаъдаи масъалаи радикализи сиёсӣ заминаи хуби назариявӣ ба шумор меравад. Маводи диссертатсияро барои тақмили барномаҳои таълимӣ ва китобҳои дарсӣ истифода бурдан мумкин аст. Хулосаҳо ва тавсияҳои амалии муаллиф барои муқовимат бо экстремизм ва терроризм мусоидат мекунад. Роҳу усулҳои мубориза бо радикализи сиёсӣ, ки аз ҷониби докталаб пешниҳод шудааст, ба мақомоти марбутаи ҳокимияти давлатӣ имкон медиҳанд, ки бо радикализи динӣ муборизаи муваффақона анҷом диҳанд. Диссертатсия аз рӯйи мазмуну мундариҷаи худ ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 5.6.2. Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мувофиқат менамояд.

Диссертатсия аз се боб ва шаш зербоб иборат мебошад. Дар боби якуми диссертатсия “Радикализи сиёсӣ: таҳлили назариявӣ методологӣ” моҳият ва хусусиятҳои радикализи сиёсӣ, заминаҳо ва сабабҳои ташаккули ин зуҳурот, тамоюлоти тавсеаи фаъолияти радикалистон таҳлил гардидааст. Дар боби мазкур инчунин шаклҳои гуногуни зоҳиршавии радикализм нишон дода шудаанд. Муаллиф дар идомаи боби мазкур радикализи сиёсиро дар раванди ба амал омадани муборизаҳои сиёсӣ таҳқиқ намудааст. Дар боби мазкур муаллиф кӯшиш намудааст, ки хавфу хатари радикализи ростро бо далелҳои илмӣ назариявӣ асоснок намояд. Докталаби дараҷаи илмӣ дар қисми аввали боби якум ба хулосае меояд, ки ба мубарамияти масъалаҳои гуногуни ташаккули радикализи сиёсӣ нигоҳ накарда, он дар илмҳои сиёсӣ дар сатҳи зарурӣ таҳқиқ нагардидааст.

Дар боби дууми диссертатсия «Зуҳури ҳизбу ҳаракатҳои радикалӣ ва таъсири онҳо ба ҳаёти сиёсии ҷомеа» фаъолияти сиёсии радикалистон, хусусияти радикалии ҳизбу ҳаракатҳои экстремистии террористӣ ва аз ҳама муҳим таъсири радикализм ба раванди сиёсӣ ва суботи сиёсии ҷомеа таҳлил гардидаанд. Зербоби якуми боби дуум «Радикализм ҳамчун воситаи муборизаи сиёсӣ» унвонёфтааст, ки омӯзиши масъалаи мазкур моҳият, хусусият ва мақсадҳои муборизаи идеологиро дар бар гирифта, дар он омилҳои гуногуни таъсиррасон таҳлилу баррасӣ гардидаанд. Дар зербоби дууми боби дуум усулҳои фаълияти радикалистӣ, нақши ниҳодҳои демократӣ дар пешгирии радикализатсияи ҷомеа, роҳҳои коҳиш додани таъсири радикализм ба раванди сиёсии ҷомеа таҳлилу баррасӣ шудаанд.

Дар боби сеюми диссертатсия “Таъсири радикализи сиёсӣ ба раванди сиёсии Ҷумҳурии Тоҷикистон” ба масъалаҳои ҷудогонаи пайдоиш ва тавсеаи радикализи сиёсӣ ва ғояҳои радикалӣ дар шароити Тоҷикистон тавачҷуҳ зоҳир намудааст. Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯзҳои аввали ба даст овардани истиқлолият радикализи сиёсӣ дар фаъолияти исломгароён ва экстремистони динӣ сиёсӣ истифода шудааст. Ҳатто бо фаъолияти ифротии онҳо дар ҷомеаи Тоҷикистон ҷанги шаҳрвандӣ ба амал омада буд. Чунин ҳолат дар

диссертатсия таҳқиқ гардида, хавфу хатари радикализми исломӣ ба ҷомеаи Тоҷикистон нишон дода шудааст. Дар шароити имрӯза бошад радикализми сиёсӣ дар фаъолияти ташкилотҳои экстремистии террористӣ бештар ба назар мерасад. Аз ин рӯ, дар идомаи боби дуюм муаллиф ба таҳқиқи радикализми исломии минтақавӣ машғул гардида, таҳдиду хатари онро дар марҳилаи имрӯзаи давлатдорӣ миллии Тоҷикистон нишон додааст.

Дар хулосаи диссертатсия натиҷаҳои асосии таҳқиқот ба таври мушаххас таҳия гардидаанд. Дар идомаи хулоса тавсияҳои муаллиф барои истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот низ пешниҳод шудаанд.

Вобаста ба мавзуи диссертатсия доктараб 3 мақолаи илмӣ дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон нашр намудааст. Инчунин муаллиф натиҷаҳои асосии таҳқиқоти худро дар конференсияҳои ҷумҳуриявӣ байналмилалӣ маъруза намудааст. Ҳамаи ин далолат аз он медиҳанд, ки таҳқиқоти мазкур бо риояи бандҳои 34 ва 35 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, иҷро гардидааст.

Доктараби дараҷаи илмӣ дар ҳамаи марҳилаҳои таҳқиқот бевосита иштирок намудааст. Интиҳоби мавзӯ, муайян кардани объект ва предмети таҳқиқот, таҳияи мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот, барои ҷоп омода намудани дастнависи мақолаҳои илмӣ, таҳияи рисола ва автореферат мустақилона аз ҷониби доктараб анҷом дода шудаанд. Саҳми муаллифи диссертатсия дар таҳқиқи мавзуи илмӣ интиҳобшуда ва таҳлили паҳлуҳои гуногуни он бо маводи фаровони ҷамъовардашуда ва таҳлили амиқи вазифаҳои таҳқиқот ифода меёбад.

Муаллифи диссертатсия Раҳмонзода Фаромуз дорои дониши амиқи сиёсӣ ва ҷаҳонбинии илмӣ буда, аз ӯҳдаи мустақилона анҷом додани таҳқиқоти илмӣ баромадааст. Таҳқиқоти диссертатсионии ӯ дорои ягонаи дохилӣ, сохтори мантиқӣ ва проблемаи илмӣ мебошад. Методҳои илмие, ки аз ҷониби муаллиф истифода гардидааст, барои ҳалли проблемаи илмӣ ва бомуваффақият ҷамъбаст намудани диссертатсия мувофиқ мебошанд. Методҳои истифоданамудаи муаллиф хусусияти илмӣ дошта, бо ихтисоси интиҳобнамудаи муаллиф мутобиқат меkunанд. Автореферати диссертатсия ва интишороти муаллиф мазмуну мундариҷаи таҳқиқотро пурра инъикос менамоянд. Диссертатсия аз рӯи мазмуну мундариҷаи худ бо ихтисоси 5.6.2. Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ мутобиқат дорад.

Ҳамин тариқ, диссертатсияи Раҳмонзода Фаромуз дар мавзуи «Радикализми сиёсӣ ва хусусиятҳои он дар шароити ба даст овардани истиклолияти давлатӣ (дар мисоли Ҷумҳурии Тоҷикистон) барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои сиёсӣ аз рӯи ихтисоси 5.6.2. Ниҳодҳо, равандҳо ва технологияи сиёсӣ (илмҳои сиёсӣ) таҳқиқоти илмӣ баитмомрасида мебошад. Дар таҳқиқоти мазкур радикализми сиёсӣ таҳқиқ гардида, таҳдиду хатари он ба амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон нишон дода шудааст. Дар умум, натиҷаҳои асосии диссертатсия ва хулосаҳои

муаллиф дар таъмини амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон ниҳоят муҳим мебошанд. Бо назардошти гуфтаҳои боло хулоса намудан мумкин аст, ки диссертатсияи мазкур ба талаботи бандҳои 31 ва 33 Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30.06.2021, №267 (бо тағйири иловаҳо аз 26.06.2023, №295) тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ мебошад ва муаллифи он Раҳмонзода Фаромуз сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои сиёсӣ аст.

Рохбари илмӣ:

сарҳодими илмӣ шӯъбаи масъалаҳои сиёсии
муносибатҳои байналмилалӣ Институти фалсафа,
сиёсатшиносӣ ва ҳуқуқи ба номи А.Баҳоваддинови
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон,
доктори илмҳои сиёсӣ, профессор, узви вобастаи АМИТ
Муҳаммад Абдурахмон Наврӯз

24.12.2025

Суроғаи мушавири илмӣ:

734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 33.

Тел.: 992 93 505 1558

E-mail: tifk@mail.ru

Имзои профессор А.Н. Муҳаммадро тасдиқ менамоям.

Мудири шӯъбаи кадрҳои ИФСТ АМИТ

Сулҳон Назаров

